

міжособистісні відносини. Самооцінка таких дітей схильна до контрастних змін, неадекватна або в бік завищення, або заниження. Ці особливості перешкоджають моральному розвитку дитини. Тому становлення моральної самоідентифікації в дітей відбувається під впливом доброзичливого ставлення оточуючих людей та корекційно-розвиткової роботи педагогів.

Перспектива дослідження полягає у подальшому вивченні проблеми морального виховання дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілляшенко Т. Д. Діти з затримкою психічного розвитку та їх навчання. Київ : Слово, 1997. С. 98 – 105.
2. Висоцька А. М. Особливості виховного процесу у спеціальних закладах для дітей з порушенням психофізичного розвитку. *Дефектологія*. 2010. № 2. С. 37–40.
3. Власова Т. А. В. И. Лубовский, Н. А. Цыпина. Дети с задержкой психического развития. Москва: Педагогика, 1984. 256 с.
4. Екжанова Е. А. Задержка психического развития у детей и пути ее психолого-педагогической коррекции в условиях дошкольного учреждения. *Воспитание и обучение детей с нарушениями развития*. 2002. № 1. С. 8.
5. Защирина О. В. Внутрисемейные отношения у младших школьников с задержкой психического развития. В кн.: Психология детей с задержкой психического развития: Хрестоматия. Речь, 2004. С. 223–228.
6. Власова Т. А. Певзнер М. О детях с отклонениями в развитии. Москва: Педагогика, 1973.

Переяслова Світлана Леонідівна

вчитель-дефектолог

КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ У СПЕЦІАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості організації позакласної роботи у спеціальному закладі загальної середньої освіти. Визначено завдання позакласної роботи з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку. Окреслено корекційний вплив позакласної роботи з окремих навчальних дисциплін у спеціальному закладі загальної середньої освіти. Проаналізовано специфіку організації позакласної роботи з учнями з порушеннями інтелекту. З'ясовано змістове наповнення понять навчально-корекційна і корекційно-виховна позакласна робота.

Ключові слова: учні з інтелектуальними порушеннями, організація, позакласна робота, корекційний вплив, виховання.

Pereyaslova Svitlana Leonidivna

special education teacher

KZ «Zaporizhzhya special boarding school «Source»

Zaporozhye regional council

TO THE PROBLEM OF ORGANIZING EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN A SPECIAL INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

The article analyzes the features of the organization of extracurricular activities in a special institution of general secondary education. The tasks of extracurricular work with students with intellectual disabilities are defined. The corrective influence of extracurricular work in certain disciplines in a special institution of general secondary education is outlined. The specifics of the organization of extracurricular work with students with intellectual disabilities are analyzed. The semantic content of the concepts of educational-correctional and correctional-educational extracurricular work is clarified.

Keywords: students with intellectual disabilities, organization, extracurricular work, corrective influence, education.

Постановка проблеми: Корекційне значення позакласної роботи полягає в тому, що використовуючи її в навчальній діяльності, педагог має змогу зробити пізнавальну діяльність дітей з порушеннями інтелектуального розвитку захоплюючою і відповідно полегшити. Проведення в позаурочний час різноманітних заходів з виховання учнів із порушеннями інтелекту в цікавій формі дає змогу комплексно розвивати особистість дитини, ілюструвати, повторювати, закріплювати, поглиблювати знання учнів, розвивати та вдосконалювати їхню соціальну активність та позицію [3]. Адже яскравість вражень, які отримують школярі під час позакласних заходів сприяє розвитку уяви та емоційності, підвищує необхідність в мовленнєвій активності, потребу користуватися мовленням, збагачуючи їх соціальний досвід. Правильно організована позаурочна робота може сприяти розвитку не лише мислення й мовлення дітей з особливими освітніми потребами, але й їх особистості в цілому.

Актуальність: Спеціальні заклади середньої освіти готують дітей до самостійного життя, виховують їх як індивіда, плекаючи у них гуманізм, моральність та справедливість тощо. Шляхами реалізації цієї мети, як визначає С. Миронова, є не лише навчальна, а й позакласна робота.

Проблемі організації позакласної роботи у спеціальному закладі загальної середньої освіти присвячували свої роботи вітчизняні та українські науковці, зокрема, В. Бондар, Н. Буфетов, А. Висоцька, В. Мачихіна, Т. Головіна, Н. Коломинський, Т. Пороцька, Л. Стожок та інші. Описуючи завдання та форми

позакласної роботи, автори наголошували на обов'язковій необхідності її корекційного, виховного та морально-етичного впливу.

Мета статті – проаналізувати особливості організації позакласної роботи у спеціальному закладі загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Позаурочна (позакласна) робота – це різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, організована у позаурочний час педагогічним колективом освітнього закладу [1].

Завданнями позакласної роботи є: закріплення, збагачення, поглиблення, уточнення та корекція знань, набутих у процесі навчання, застосування їх на практиці; розширення кругозору учнів, формування у них наукового світогляду; формування пізнавальних інтересів, виявлення і розвиток індивідуальних здібностей і нахилів; організація дозвілля учнів, культурного відпочинку та розваг; поширення виховного впливу на учнів у різних напрямках виховання; корекція психофізичних порушень учнів та подальший розвиток їхньої особистості [2, с. 85].

Позакласна робота, водночас із здійсненням загальних завдань виховання підростаючого покоління, розв'язує і специфічні завдання, які відрізняються від завдань загальноосвітньої школи. Одним із таких завдань є корекція порушень розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями. Розв'язання цього завдання здійснюється особливими прийомами і методами всебічного виховного впливу, трудового навчання і виховання.

Значне місце в житті спеціального закладу загальної середньої освіти посідає завдання підготовки учнів до трудової діяльності. Трудове навчання і виховання є одним із найбільш ефективних засобів корекції порушень розвитку у дітей з особливими освітніми потребами. У процесі трудового виховання у позаурочний час створюються сприятливі можливості для формування моральних якостей учнів, а також таких якостей особистості дитини, як гуманізм, цілеспрямованість, бажання закінчити розпочату справу, уміння діяти відповідно до поставленого завдання, охайність, колективізм та інші якості.

Робота з організації суспільно корисної праці та самообслуговування учнів має набувати виразного корекційного характеру. Те ж саме слід сказати і про позакласну роботу, пов'язану із загальноосвітніми предметами. Вагомого корекційного значення набувають позакласні заняття з математики, оскільки сприяють формуванню у дітей з інтелектуальними порушеннями вміння логічно

мислити, розвитку пам'яті, стійкої уваги. Одержані на уроках математики і закріплені у позакласній роботі вміння й навички впливають на більш успішне й усвідомлене оволодіння трудовою діяльністю [2, с. 86].

Для того щоб діти з інтелектуальними порушеннями були спроможними жити самостійно, необхідно, щоб вони свідомо володіли усним і писемним мовленням. Із цією ж метою їх слід навчити правильно і вдумливо читати доступні їхньому розумінню художні твори, газети і журнали; правильно і послідовно висловлювати свої думки. Уся позакласна робота із зазначеною категорією учнів має будуватись з орієнтацією на подолання властивої їм бідності мовлення, збагачення їхнього словника, максимальне розширення активного запасу слів і уявлень про навколишній світ. Це забезпечить успішне оволодіння такими предметами, як географія, природознавство, історія, і створить сприятливі умови для удосконалення всіх розділів позакласної виховної роботи.

Позакласна робота з історії передусім спрямована на виховання моральних якостей учнів спеціальних шкіл на основі засвоєння ними історичних фактів. У процесі позакласних занять з географії у дітей розвивається спостережливість, допитливість, вміння встановлювати подібність та відмінність у явищах і подіях. Виконання замальовок, моделювання, виготовлення наочних посібників сприяє оволодінню школярами вміннями і навичками, необхідними їм у практичному житті та трудовій діяльності. Уроки «Я і Україна» в молодших класах і уроки природознавства в старших класах формують уявлення в учнів про навколишній світ. Ці заняття потребують максимальної конкретності, доступності, наочності, накопичення практичного досвіду. Звідси необхідність у проведенні екскурсій, простих дослідів у практичному застосуванні знань, одержаних на цих уроках, у повсякденному житті. Усе це є можливим лише за умови правильної та цілеспрямованої організації позакласної роботи [2, с. 87].

Значний корекційний вплив у спеціальному закладі загальної середньої освіти має малювання. Його завданням є формування у дітей з порушеннями інтелекту осмисленого сприймання предметів, уміння розрізняти колір, форму, пропорції, встановлювати відмінність і подібність, виховання естетичного художнього смаку. Бесіди з використанням репродукцій картин, відвідування художніх виставок, тематичне малювання є також ефективними засобами виховання в учнів з інтелектуальними порушеннями громадянських якостей.

Значне місце у позакласній роботі посідає фізичне виховання, яке реалізує важливі специфічні завдання: корекція моторики, просторової орієнтації,

координації рухів, постави тощо. Фізкультура допомагає виховувати почуття колективізму, уміння діяти спільно з іншими. Одним із активних засобів виховання школяра є музичні заняття, і зокрема, організація хорових колективів. Участь у хоровому колективі сприятливо діє як на дітей із підвищеною збудливістю, швидкою втомлюваністю, так і на дітей пасивних. Прищеплення учням спеціального закладу загальної середньої освіти життєво необхідних вмінь і навичок є одним із найважливіших завдань корекційно-виховної роботи. Цьому сприяє позакласна робота з соціально-побутової орієнтації.

Особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями не спрощують, а, навпаки, значною мірою ускладнюють організацію виховної роботи в спеціальному закладі загальної середньої освіти. Проте ця обставина не знімає відповідальності з педагогів за розв'язання виховних завдань: виховання у школярів гуманізму, ініціативи, самостійності, дисциплінованої поведінки у шкільному колективі, у побуті тощо.

Разом з тим, названі завдання виховання школярів з інтелектуальними порушеннями, формування їхньої особистості згідно із загальними цілями виховання зростаючого покоління можуть успішно розв'язуватись лише на основі всебічного вивчення дітей у процесі навчання і виховання. Учителю слід знати психофізичні особливості дитини з інтелектуальними порушеннями, її соматичний стан, соціально-побутові умови, обставини раннього розвитку і виховання тощо. Це є необхідною передумовою для вироблення адекватних форм і методів індивідуального підходу до дитини. При вивченні особливостей розвитку дитини педагогу слід звертати увагу не лише на характер поведінки і успіхи у навчанні, а й на прагнення, інтереси. Необхідно з'ясувати причини, що спонукали дитину саме так вчинити чи відреагувати на вчинки товаришів. Визначаючи прийоми і методи виховного впливу, необхідно не лише знати зовнішні реакції дитини, а й спробувати зрозуміти приховані за ними її внутрішні переживання. Важливо при цьому домогтись необхідного контакту з учнем, завоювати його довіру, щоб допомогти йому в здійсненні гарних замислів і зуміти попередити неправильні вчинки [2, с. 86].

Спостереження і вивчення особистості дитини з інтелектуальними порушеннями має бути цілеспрямованим, що дозволить педагогу передбачити, які зміни відбудуться в особистості дитини під впливом різних факторів, які нові виховні завдання можуть виникнути у зв'язку із набутими змінами. Особливо важливим є виявлення позитивних сторін особистості учня, на які можна

спертися у вихованні. Правильна організація навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами практично довела, що вони можуть оволодіти певним обсягом знань і способів поведінки, набути корисних навичок і звичок, тобто вони мають такі компенсаторні можливості, за яких під впливом виховання можуть розвиватись усі сторони їх особистості.

Навчання дітей вмінню практично застосовувати засвоєні ними на уроках вміння і навички інтелектуальної діяльності є особливим завданням спеціального закладу загальної середньої освіти. Найбільш повно розв'язання цього завдання залежить від правильної організації позакласної роботи, у процесі якої в різних ситуаціях учням доводиться вирішувати практичні питання, що вимагають від них застосування певних знань, вмінь і навичок.

У практиці корекційного навчання часто плутають поняття навчально-корекційної і корекційно-виховної позакласної роботи. Однак, їх мета, зміст та форми організації відрізняються. Проводять цю роботу різні спеціалісти. Цілями навчально-корекційної позакласної роботи є: поглиблене засвоєння навчальних програм; виправлення порушень і подальший розвиток учнів. Зміст такої роботи відповідає матеріалу окремих навчальних предметів; проводиться вона вузькими спеціалістами (логопед тощо) або вчителями у наступних формах: логопедичні заняття, лікувальна фізкультура, ритміка, соціально-побутова орієнтація, предметні гуртки, читацькі конференції. Позакласна навчально-корекційна робота може проводитись як у першу, так і в другу половину дня [2, с. 88].

Позакласна корекційно-виховна робота проводиться класними керівниками і вихователями у другу половину дня відповідно до плану виховної роботи освітнього закладу. Її форми є досить різноманітними. У практиці роботи спеціальних закладів загальної середньої освіти використовують групові та індивідуальні форми організації позакласної корекційно-виховної роботи. Так, називаємо групові: гуртки, тематичні екскурсії, перегляд презентацій; індивідуальні: позакласне читання, колекціонування, гра на музичних інструментах, вишивання, малювання тощо.

Досить ефективною, як з виховної, так і корекційної точки зору, є гурткова робота, оскільки дозволяє найбільшою мірою врахувати індивідуальні можливості, потреби й інтереси учнів. Безумовно, враховується особливості порушень учнів з особливими освітніми потребами. Гуртки працюють при спеціальних закладах загальної середньої освіти. Проводять їх педагоги, проте можуть залучатись і батьки дітей чи відповідні спеціалісти (наприклад,

фотограф тощо). У роботі гуртка беруть участь 3-8 дітей, і з виховною метою можуть об'єднувати учнів старших і молодших класів. Це сприяє розвитку гуманізму, взаємодопомоги, самостійності, комунікації, сприяє ефективній соціалізації дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Висновки. Отже, позакласна робота у спеціальному закладі загальної середньої освіти є досить різноплановою, реалізує навчальні, виховні і корекційні завдання, що сприяє успішній інтеграції та соціалізації учнів з особливими освітніми потребами, моральному вихованню їх, як свідомих особистостей сучасного суспільства.

Перспектива дослідження. У визначенні особливостей організації позакласної роботи з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку на базі Запорізької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернат «Джерело» Запорізької обласної ради.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єременко І. Г. Наукові основи корекційно-виховної роботи в допоміжній школі : метод. лист. Київ : Рад. школа, 1970. 51 с.
2. Матвеева М. П., Миронова С. П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навч.-метод. пос. Кам'янець-Подільський державний університет, 2005. 164 с.
3. Психолого-педагогічні основи корекційної робота у спеціальній школі : хрестоматія / За ред. С. П. Миронової. Київ, 2004.

Попова Юлія Володимирівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – **Косенко Ю. М.**, канд. пед. наук,
доцент

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ – ЯК ЧИННИК КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті наголошено на важливості формування навичок самообслуговування в дітей із затримкою психічного розвитку дошкільного віку. Підкреслено вплив сформованих навичок самообслуговування на культуру поведінки. Представлено диференціацію навичок самообслуговування на такі групи, як: навички прийому їжі; гігієнічні навички; навички охайності; навички одягання та роздягання; поведінкові навички. Зазначено, що успішне формування навичок самообслуговування у дітей із затримкою психічного розвитку є основою їхньої успішної соціалізації.

Ключові слова: навички самообслуговування, діти із затримкою психічного розвитку, дошкільний вік.